

YUHANNÂ b. SERÂBİYÛN

(يوحنا بن سريانيون)

(ö. II./VIII. yüzyılın ikinci yarısı)

Süryânî hekimî.

Hayatına dair yeterli bilgi yoktur. Klasik kaynaklarda adı Yahyâ b. Serâfiyûn (İbnü'n-Nedîm, s. 354) ve Yuhannâ b. Serâbiyûn (İbnü'l-Kiftî, s. 380) şeklinde kaydedilir. Hekim bir ailenin çocuğu olup babası Serâbiyûn ile kardeşi Dâvûd da hekimdir. İskenderiye tıp geleneğinin Dimaşk'taki temsilcilerinden olan Yuhannâ babasından tıp eğitimi alırken Dimaşk'taki kilise okullarında Süryânîce tercümelere bulunan Hipokrat, Galen (Câlinûs) ve Deskorides'in eserleri vasıtasıyla kadim Yunan tıbbını kaynağından öğrendi. Yuhannâ'nın yaşadığı dönem tartışmalıdır. İbnü'n-Nedîm onun Abbâsîler'in ilk döneminde yaşadığını söylemekte, İbnü'l-Kiftî de bu bilgiyi tekrarlamaktadır. Lucien Leclerc ise İbnü'n-Nedîm'in Yuhannâ'yı Yahyâ b. Mâseveyh ile (ö. 243/857) Ali b. Rabben et-Taberî (ö. 247/861'den sonra) arasında zikretmesinden hareketle onun III. (IX.) yüzyılda yaşadığını ileri sürmektedir (*Histoire*, I, 14). Daha sonraki araştırmacılar da bu görüşü benimsemekte, meselâ Fuat Sezgin, Yuhannâ'nın 250 (864) yılı civarında öldüğünü kaydetmektedir. Leclerc'in kanaatine katılmayan Gérard Troupeau, İbnü'n-Nedîm'in biyografileri kronolojik sıraya göre vermediğini, Ali b. Abbas el-Mecûsî'nin, *Kâmilü's-sınâ'ati't-tıbbiyye* adlı eserinin mukaddimesinde (I, 3-5) kendi seleflerini Hipokrat'tan Ebû Bekir er-Râzî'ye kadar kronolojik olarak sıralarken Yuhannâ'yı VII. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Ehrûn el-Kass ile Hârûnürreşid zamanında (786-809) faaliyet gösteren Mesîh ed-Dimaşkî arasında ve İbn Ebû Usaybia'nın Yuhannâ'yı hemen Ehrûn el-Kass'ın ardından zikretmesinden ('*Uyûnû'l-enbâ*', s. 158) hareketle İbnü'n-Nedîm'in de kaydettiği üzere onun Abbâsîler'in ilk döneminde, yani Mansûr zamanında (754-775) yaşadığını ileri sürmektedir. Troupeau, Leclerc'in, kanaatini desteklemek için Yuhannâ'nın eserinde IX. yüzyılda yaşamış Ceb-râil b. Buhtîşû', Yuhannâ b. Mâseveyh, Huneyn b. İshak gibi hekimlere atıflar yapıldığını kaydetmesini de isabetli bulmamakta, bazı örneklerle işaretli bu bilgilerin mütercimler tarafından eklenmiş olabileceğini belirtmektedir (*Arabic Sciences*, IV/2 [1994], s. 268-269). IX. yüzyılda eserleri Arapça'ya tercüme edilen Yuhannâ'nın ça-

lışmalarının müslüman hekimlerce yakından takip edilmesi, meselâ Ebû Bekir er-Râzî'nin *el-Hâvî* adlı eserinde ona 142 yerde atıfta bulunması dikkat çekicidir (Sezgin, III, 241-242). Ancak Ali b. Abbas el-Mecûsî, *Kâmilü's-sınâ'ati't-tıbbiyye* adlı eserinin mukaddimesinde (I, 4) Yuhannâ'nın farklı yöntemlerle hastalığı tedavi etme konusunda birçok hususu ihmal ettiğini, eserinin tertip ve tasnifinde de aksaklıklar bulunduğunu belirtir.

Eserleri. 1. *el-Künnâşü'l-kebîr*. Tıbbın genel prensipleri yanında aynı zamanda ilaç katalogu niteliğindeki eser on iki bölümden (makale) meydana gelmektedir. Ebû Bekir er-Râzî *el-Hâvî*'nin XIX. cildinde eseri zikretmiş, İbn Sînâ da *el-Kânûn fi't-tıbb*'da ölçüler ve tartılar faslında bundan hayli istifade etmiş, Ebû'l-Hasan Sâbit b. İbrâhim el-Harrânî ise kitabın bazı bölümlerini gözden geçirerek düzeltmeler yapmıştır (İbnü'n-Nedîm, s. 360). Birçok yazma nüshası bulunan eserin 287 varaktan oluşan bir yazması Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Ayasofya Ktp., nr. 3716; bk. Şeşen, s. 44). **2. *el-Künnâşü's-şagîr*.** Önceki eserden daha meşhur olup yedi bölümden ibarettir. Ebû Bekir er-Râzî bu esere de birçok atıfta bulunmuştur. Leclerc bu atıfları, ayrıca İbnü'l-Baytâr'ın atıflarını eserin Latince tercümesiyle karşılaştırıp hepsini tercümede tesbit ettiğini kaydederek (*Histoire*, I, 115). Eseri Ebû Bîşr Mettâ b. Yûnus, İbnü'n-Nefis'in kâtibi Mûsâ b. İbrâhim el-Hadîsî ve Hasan b. Behlûl el-Evânî et-Taberhânî Arapça'ya çevirmiştir; bunlardan Hadîsî'nin çevirisi daha başarılı kabul edilmektedir (*DMBİ*, III, 479). Fakat Arapça tercümelerinin hiçbiri tam olarak günümüze intikal etmemiştir (çeşitli bölümlerinin yer aldığı yazmalar için bk. Troupeau, IV/2 [1994], s. 271). Buna karşılık Latince tercüme metnin tamamını içermektedir. Avrupa'da yaygın bir şöhrete sahip olan bu eserin Gherarda Cremonese (Gérard Crémone) tarafından *Practica Joannis Serapionis dicta breviarium* adıyla yapılan Latince çevirisi 1497'de, Andrea Alpago'sun *Serapionis Practica* adını verdiği çeviri ise 1550'de Venedik'te basılmıştır. Moşe ben Mazliah'in ilk Latince tercümeden yaptığı İbrânîce bir çevirisi vardır (Bodleian Library, nr. 2087). **3. *el-Akrâbâzîn*.** Zamanımıza kadar gelmeyen bu eserin Arapça'ya tercüme edildiği, Râzî'nin *el-Hâvî*'de ve Bîrûnî'nin *eş-Saydene*'de yaptığı atıflardan anlaşılmaktadır (Sezgin, III, 242). **4. *Kitâb fi 'aşri maqâlât li-Câlinûs*.** Henüz izine rastlanmayan bu eserin de Ebû Sehl Bîşr b. Ya'kûb es-

Siczi'nin *er-Resâ'ilü't-tıbbiyye*'sinde yaptığı nakillerden Arapça'ya çevrildiği anlaşılmaktadır (a.g.e., a.y.).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Abbas el-Mecûsî, *Kâmilü's-sınâ'ati't-tıbbiyye* (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1417/1996, I, 3-5; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 354, 360; İbnü'l-Kiftî, *İhbârü'l-'ulemâ* (Lippert), s. 380; İbn Ebû Usaybia, '*Uyûnû'l-enbâ*', s. 158; L. Leclerc, *Histoire de la médecine arabe*, Paris 1876, I, 14, 113-117; Sarton, *Introduction*, I, 608-609; Sezgin, *GAS*, III, 240-242; VII, 378; Şeşen, *Fihrisü mahtûâtü't-tıbbi'l-İslâmî*, s. 44; G. Troupeau, "Du syriaque au latin par l'intermédiaire de l'arabe: Le Kunnâş de Yuhannâ Ibn Sarâbiyûn", *Arabic Sciences and Philosophy*, IV/2, Cambridge 1994, s. 267-277; "İbn Serâbiyûn", *DMBİ*, III, 479, 669-671; A. Dietrich, "Yuhannâ b. Sarâbiyûn", *El²* (İng.), XI, 343; Lüey Bilâl, "İbn Serâfiyûn, Yuhannâ", *Mv.AU*, I, 388-389.

MAHMUT KAYA

YUNANİSTAN

Güneydoğu Avrupa'da ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET
- IV. TÜRK-MÜSLÜMAN AZINLIK ve KÜLTÜR VARLIKLARI

Resmî adı Helen Cumhuriyeti olup (Elliniki Dimokratia) Balkan yarımadasının güneyinde bir Akdeniz ülkesidir. Adalarla birlikte yüzölçümü 131.957 km²'dir. Bu alanın % 81,2'si (107.196 km²) anakara topraklarından, % 18,8'i (24.761 km²) sayıları -480'ü büyük- 9000'e yaklaşan adalar topluluğundan meydana gelir. Güneybatıda İyon (Yunan denizi), güneyde Akdeniz, doğuda Ege denizinin kuşattığı bir yarımada olan asıl anakara bölümü kuzeybatıdan doğuya doğru sırasıyla Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye ile çevrilidir. Ülke kıyılarının toplam uzunluğu 15.000 kilometreyi aşar. Ülkenin nüfusu 10.787.690 (2011 sayımı), başşehri Atina (2012 başlarına ait ve âdeta bütünleşmiş olduğu Pire şehriyle birlikte 3.918.856), diğer önemli şehirleri Selânik (1.019.927), Patras (Balyabadra, 169.000), Heraklion (Kandiye, 140.000) ve Larissa'dır (Yenişehir, 138.000). Yaklaşık 500 yıl (1364-1829) Osmanlı hâkimiyetinde kalan Yunanistan 1829'da bağımsız bir krallık haline geldi. Ülkenin ilk çekirdeği, Mora yarımadasından Golos (Volos) ve Arta körfezleri boyunca çekilecek bir çizginin güney kısmı ile Eğriboz ve Kiklad adalarını kapsar. Buranın yüzölçümü yaklaşık 50.000 km²'dir. Daha sonra elde ettiği toprak kazançları